

TÜRK CEZA HUKUKUNDA MÜSADERE

Kemal GÜNLER*

ÖZET

Ceza hukukunda çok eski devirlerden beri uygulanan, hemen hemen bütün hukuk düzenlerinde bir müeyyide türü olarak rastlanan müsadere, işlenen bir suçtan dolayı belirli kanunî şartlar altında, kişinin bir şey üzerindeki mülkiyet hakkına son verilerek mülkiyetin kamusal karakter taşıyan bir teşekküle geçmesi sonucunu doğuran bir yaptırımdır.

Kökeni Roma hukukuna dayanan müsadere, idealleri için ölümü göze alabilen insanların arkalarında aile fertlerini sefalet içinde bırakmayı göze alamayacakları düşüncesiyle ölüm cezasından bile daha etkili bir yaptırım olarak değerlendirilmiştir.

Türk Ceza Kanunu'nda "Güvenlik Tedbirleri" başlığı altında düzenlenen yaptırımlardan biri de müsaderedir. Kasıtlı bir suçun işlenmesinde kullanılan, suçun işlenmesine tahsis edilen ya da suçtan meydana gelen eşya müsadere edilecektir. Bunun mümkün olmaması halinde kanunda bunun değeri kadar para tutarının müsaderesi öngörülmüştür. Kanun, suç işlemenin bir kazanç kaynağı olarak görülemeyeceği ve suçtan elde edilen gelirin kişinin yanında kâr olarak kalamayacağı düşüncesiyle çıkar amacına yönelik olarak işlenen suçlarda suçun işlenmesi suretiyle veya dolayısıyla elde edilen gelirlerin müsadere edilmesi esasını benimsemiştir.

Kanunun müesseseyi, eşya müsaderesi ve kazanç müsaderesi şeklinde iki ayrı maddede ayrıntılı ve kapsamlı olarak düzenlediği, müsadere konusunda çağdaş ceza hukukundaki gelişmeleri de dikkate aldığı ve bununla da müsaderenin suçla mücadelenin en etkin yaptırımlarından biri olmasını amaçladığı söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Ceza hukuku, suç, yaptırım, güvenlik tedbirleri, müsadere

CONFISCATION IN TURKISH CRIMINAL LAW

ABSTRACT

The confiscation, which has being implemented from the very ancient times in the criminal law, found as a type of sanction in almost all law orders, is a sanction arising the result of transferring the ownership to an establishment bearing the public character by terminating the ownership right of a person on a thing, under certain legal terms due to an offense committed.

The confiscation, having its roots in the Roman law, has been considered as a sanction even more effective than the death penalty with the thought of individuals,

* Arş. Gör., Atatürk Üniversitesi Hukuk Fakültesi öğretim elemanı,

who can accept the risk of dying for their ideals, can't risk their family members into poverty behind them.

One of the sanctions regulated under the title of "Security Measures" in the Turkish Penal Law is the confiscation too. The item used in committing a deliberate crime, allocated for committing the crime or arising out from the crime shall be confiscated. In the event of it is impossible, the confiscation of money equal to this value has been stipulated in the law. The law has adopted the basis of confiscating the revenue obtained by means of or through committing the crime in offenses committed for the purpose of interest in contemplation of committing an offense can't be regarded as an income resource and can't get away with the earnings obtained from the offense.

It can be said that the law has regulated the establishment in the form of detailed and comprehensive in two separate articles as property confiscation and earnings confiscation, has also taken into account of the developments in contemporary penal law on the confiscation and has intended to render the confiscation as one of the most effective sanctions in the fight against crime.

Keywords: *Criminal law, crime, sanction, security measures, confiscation*

1. Kavram ve Terim

Ceza hukukunda çok eski devirlerden beri uygulanan, bir müeyyide türü olarak hemen hemen bütün hukuk düzenlerinde rastlanmakta olan müsadere, işlenen bir suçtan dolayı, belirli kanunî şartlar altında, kişinin bir şey üzerindeki mülkiyet hakkına son verilerek mülkiyetin kamusal karakter taşıyan bir teşekküle geçmesini sonuçlayan bir yaptırımdır.

Kökeni Roma hukukuna dayanan¹ müsadere, idealleri için ölümü göze alabilen insanların arkalarında aile fertlerini sefalet içinde bırakmayı göze alamayacakları düşüncesiyle ölüm cezasından bile daha etkili bir yaptırım olarak değerlendirilmiş ve bir kısım ülkelerde özellikle krala isyan suçlarında başlıca ceza olarak uygulanmıştır².

Arapça menşeli *sudûr* kelimesinden türetilen müsadere'nin sözlük anlamı, özel mülkiyetin devlet veya hükümdar adına alınması, yasak bir şeyin

¹ Müsadere'nin ilk defa Roma hukukunda ortaya çıktığı genellikle kabul görse de (Bkz: CERTEL, s.17), Babil Hukukunda Hammurabi Kanunları ile adam öldürme ve yaralama suçlarında cezanın yanı sıra müsadere'nin de öngörüldüğü belirtilmektedir. (Bkz: YERDELEN, s.38.) Keza müsadere'nin Eski Yunanda nefiy ve idama mahkûm olanlar hakkında tatbik edilen ikinci derecede bir ceza olduğu da kaydedilmektedir. ARTUK-YENİDÜNYA, s. 88.

² DÖNMEZER-ERMAN, s. 709. Müsadere'nin eski Yunanda, Roma, İslam ve Osmanlı hukuklarındaki tatbikatı hakkında bkz: ARTUK-GÖKCEN-YENİDÜNYA, s.864 vd.. Selçuklu ve özellikle Osmanlı Devleti uygulaması için bkz: AKYILMAZ, s. 392 vd.

kanuna uygun olarak zapt edilmesidir³. Doktrin ve uygulamada müsadere yerine öz Türkçe olduğu düşüncesiyle “zor alım” terimi de kullanılmaktadır⁴ ancak bunun başarıyla türetilmiş bir kelime olmadığı belirtilmektedir⁵.

Bir ceza hukuku terimi olarak müsadere hakkında doktrinde çeşitli tanımlar yapılmıştır⁶. Bu tanımlarda genel olarak öne çıkan hususlar; müsadere için işlenen bir suç karşılığı olarak, suçlunun malvarlığının tamamı veya bir kısmı üzerindeki mülkiyetinin ortadan kaldırılması ve bu mülkiyetin kamusal karakter gösteren bir kuruluşa devredilmesi⁷, kişinin kısmen veya tamamen malvarlığından mahrum edilmesi⁸, mahkûmiyetin sonucu olarak bir

³ DEVELLİOĞLU, s. 737; YILMAZ, s. 31; AYVERDİ, s. 2228. Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük'te “müsadere” sözcüğü, “zor alım” şeklinde tanımlanmaktadır. Bkz. www.tdk.gov.tr

⁴ İÇEL, s. 297 vd.; YAŞAR, s. 267 vd. Dönmezer - Erman, İçel ve Önder, müsadere kelimesinin yanında parantez içinde zor alım sözcüğünü de kullanmaktadır. (DÖNMEZER - ERMAN, s. 709, İÇEL ve Diğerleri, s. 123, ÖNDER, s. 535). Yargıtay, son yıllarda ağırlıklı olarak “zor alım” terimini kullanmakta, Anayasa Mahkemesi'nin de bazı kararlarında “zor alım” terimini benimsediği görülmektedir. Örneğin, 14.12.1968, 32/62, 30.9.1969, 17/49 (M. ÇAĞLAYAN, s. 302 vd.)

⁵ GÖKCEN, s. 7. “Öncelikle belirtelim ki ‘zor alım’ın ilk hecesi olan ‘zor’ Farsça asıllıdır. Ayrıca, ‘zor alım’ müsadereye ziyade elkoymanın anlamına yakın bir mana ifade etmekte, bu haliyle zaten uygulamada birbirine karıştırılan bu iki kavramın bir diğerinden ayırt edilebilmesi daha da güçleşmektedir. Zor alım kelimesindeki zor, ‘alma’ işinin sıfatıdır ve zor alım denince ‘almadaki zorluk’ vurgulanmış olur. Bu yüzden ‘zor alım’ yerine zorla alım ya da güçle (kuvvetle) alım denseseydi, o zaman Türkçe'nin gramer kurallarına daha uygun hareket edilmiş olurdu. Bundan başka ‘zor’ün Türkçe karşılığı ‘güç’ veya ‘çetin’ olup bu kelime ‘kolay’ın zıddıdır. O halde ‘zor alım’ kolay alımın tersini, yani almadaki zorluğu, güçlüğü ifade etmektedir. Oysa ki devlet açısından almada bir zorluk yoktur. Olsa bile bu zorluk, müsadere safhasında değil elkoyma safhasındadır. Netice olarak, herkesin anladığı ve müesseseyi tam olarak ifade eden müsadere kelimesinin muhafaza edilmesi gerektiği düşüncesindeyiz.” GÖKCEN, s. 7’de dipnot 9.

Aynı şekilde, bir koruma tedbiri olan ve kural olarak CMK md. 123 vd.’da düzenlenmiş bulunan “elkoyma”da da, el konulacak eşyanın, eşyayı elinde bulundurandan gerekirse zorla alınması söz konusu olduğundan, “zor alım”ın müsadereye çok elkoyma kavramına yakın bir anlam taşıdığı, dilde sadeleşme düşüncesiyle hukukî terim ya da sözcüklerin yerine önerilen/türetilen sözcüklerin; öncelikle müesseseyi tam olarak ifade etmesi, yeni bir kavram kargaşası yaratmaması ve yerine kullanıldığı terim ya da sözcükten daha doyurucu ve yeterli olması icab ettiği, bu nedenle, müesseseyi tam olarak ifade eden “müsadere” kelimesinin muhafaza edilmesi gerektiği de belirtilmektedir. Bkz: ÖZTÜRK- ERDEM-ÖZBEK, s. 358; ÖZTÜRK, s. 460. GEDİK, S. 23.

⁶ Müsadere kavramına doktrin ve uygulamada getirilen tanımların bir listesi için bkz: YILMAZ, s. 32 vd. Keza müsadere tanımına ilişkin bir kaynakça için bkz: ÇAKMUT, s. 951’de dipnot 23.

⁷ DÖNMEZER - ERMAN, s. 709

⁸ SOYASLAN, s. 596.

eşyanın veya kazancın mülkiyetinin devlete geçmesi⁹ olarak sayılabilir.

Suçta kullanılan, kullanılmak üzere hazırlanan, suçtan husule gelen eşyanın, mahkûmiyete rağmen suçlunun elinde bırakılmasına ahlâken cevaz verilemeyeceğinden; diğer yandan suçla alakalı veya bizatihi suç teşkil eden eşyanın suçlunun elinde bırakılması veya daimi bir tehlike teşkil etmesi doğru olamayacağından müsaderenin biri ahlâkî¹⁰, diğeri önleyici olmak üzere iki gayesinin bulunduğu ileri sürülmektedir¹¹.

Müsaderenin, korkutucu özelliği sayesinde suç ve suçlulukla mücadele amacını gerçekleştirmeye yönelik olduğu¹², keza yeni suçların işlenmesini önlemek¹³ maksadını taşıdığı, suçla ortaya çıkan kriminojen ortamı gidermeye matuf¹⁴ bulunduğu, suçun işlenişinde kullanılan eşyanın müsaderesi cihetine gidilmesi ile fail üzerinde repressif, zecrî bir etki bırakılması amaçlandığı¹⁵ da belirtilmektedir.

Müsadereye hükmedilme esasının “şeyin tehlikeliliği” olduğu, aslında burada şeyin failde bulunmasının onda yaratacağı suç işleme isteği göz önüne alınarak şeyin potansiyel tehlikeliliğinin faile geçmesinin önlenmesinin söz konusu olduğu da ifade edilmektedir¹⁶.

Ceza olarak müsadere, genel ve özel önleme maksadına matuf iken emniyet tedbiri olarak müsaderenin amacının kişinin ıslahı, terbiyesi ve onun yeniden topluma kazandırılması, kısaca tedavi, iyileştirme ve resosyalizasyon olduğu söylenebilir¹⁷.

⁹ CENTEL- ZAFER- ÇAKMUT, s. 700.

¹⁰ Cezanın amaçları arasında “ahlâkî değerleri gerçekleştirme”nin bulunmadığı, bu yüzden müsaderenin “ahlâkî” bir gayesinin olduğu yolundaki görüşün isabetli olmadığı da ileri sürülmüştür. Bkz: GÖKCEN, s. 91’de dipnot 63.

¹¹ EREM, s. 377.

¹² ÇAKMUT, s. 955; ERMAN, s. 198

¹³ TOROSLU, s. 407; SOYASLAN, s. 596.

¹⁴ HAFIZOĞULLARI- ÖZEN, s. 500.

¹⁵ ÖZGENÇ, Türk Ceza, s.758’de dipnot 247; ÖZGENÇ, Tüzelkişinin, s. 343.

¹⁶ Caraccioli’dan aktaran: AYDIN, s. 144. Keza uygulamada da benzer bir yaklaşım görülmektedir. Yargıtay’a göre müsadereyi meşru kılan başlıca âmil, müsadere olunacak eşyanın bizatihi kendisi yasak olmasa bile, suçta kullanılmış olması sebebiyle, failin bunu başka suçlarda da aynı şekilde kullanabilmesi ihtimali karşısında, suçlu elinde zararlı ve tehlikeli bir mahiyet almış olmasıdır. 5.1.1944 Tarihli YİBK, Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararları, Ceza 2, 1941-1946, Ankara 1984, s. 284.

¹⁷ ARTUK, s. 349 vd.; HAFIZOĞULLARI, s. 241 vd.

Suçun işlenmesi dolayısıyla tedarik edilen maddî menfaatin müsaderesinin, hukuka aykırı bir şekilde elde edilmiş olan bir maddî menfaatin, kazancın âdil bir şekilde giderimi amacıyla

2. Hukukî Niteliği ve Bunun Sonuçları

Müsaderenin ceza, güvenlik tedbiri, polis tedbiri¹⁸, mahkûmiyetin bir sonucu¹⁹ olarak uygulanabileceği ifade edilmektedir²⁰. Genel olarak eski tarihli kanunların müsadereyi bir ek ceza olarak kabul ettikleri, geçen yüzyılın, özellikle ilk çeyreğinden sonra yapılan kanunların ise müsadereyi bir tedbir olarak düzenlemekte olduğu belirtilmekle²¹ beraber müsaderenin hukukî niteliği, tartışmalı konumunu sürdürmektedir. Özellikle 765 sayılı eski TCK'nın 36. maddesi²² etrafında yaşanan sözkonusu tartışmanın, 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu'nun müsaderenin bir güvenlik tedbiri olduğu esasını benimsemiş bulunması karşısında en azından Türk ceza hukuku bakımından geçerliliğini yitirdiği düşünülse de öğretilerde farklı görüşü savunanlar²³ varlığını devam ettirmektedir. Bunun yanı sıra müsadere müessesesinin Alman Ceza Kanunu m.73'te olduğu gibi bağımsız başlık altında düzenlenmesinin niteliğine daha uygun düşeceği, güvenlik tedbirleri başlığı altında gösterilmesinin isabetsiz olduğu da ileri sürülmektedir²⁴. Mukayeseli hukuk bakımından da hukukî nitelik hususunda görüş birliği bulunmamaktadır²⁵.

yapıldığı, müsadereyle suç işlemek suretiyle haksız bir kazanç elde edilmesinin önüne geçmenin amaçlandığı da savunulmakta, ancak bu maddî menfaatlere ilişkin müsaderenin, zararın tazmini maksadına matuf olmadığı, bu itibarla, işlenen fiil dolayısıyla meselâ kamu adına meydana gelen zararın tazmini maksadına matuf nakdî müeyyideyle, bu fiilin işlenişiyile haksız bir şekilde elde edilen maddî menfaatin müsaderesinin birbirlerinden tamamen müstakil olarak tatbik edileceği belirtilmektedir. Bkz: ÖZGENÇ, Tüzelkişinin, s. 339-340.

¹⁸ DÖNMEZER - ERMAN, s. 710

¹⁹ YURTCAN, s. 332.

²⁰ Bununla birlikte müsaderenin bir ceza, cezaî mahkûmiyetin kanunî neticesi veya tedbir olduğu şeklinde genel bir kaniya varmanın isabetli olmadığı; bu itibarla müsaderenin hukukî niteliği hakkında müsadere konusu maddî çıkarım suçun işlenişindeki konum farklılığının göz önünde bulundurulması gerektiği savunulmuştur. İÇEL ve Diğerleri, s. 123; ÖZGENÇ, Tüzelkişinin, s. 338.

²¹ ÇOLAK- ALTUN, S. 22.

²² 765 sayılı TCK'nın 36 maddesinde düzenlenen müsadere yaptırımının hukukî niteliği tartışmalı bulunmakla beraber gerek doktrin gerekse uygulamadaki baskın görüşün 36/1'deki düzenlemenin ceza, 36/2'deki düzenlemenin ise tedbir olduğu yolunda idi. Ayrıntılar için Bkz. ÖZGENÇ, Şerh, s. 694'te dipnot 18; YILMAZ, s. 37 vd.; GÖKCEN, s. 88 vd.; MASAK, s. 7 vd.

²³ ÖZTÜRK-ERDEM, s. 410; ŞEN, s. 175 vd.

²⁴ CENTEL/ ZAFER/ ÇAKMUT, s. 701'te dipnot 50.

²⁵ “Yabancı kanunlar müsadereyi değişik yerlerde ve şartlar içinde tespit ettikleri için, doktrinde bu kurumun niteliği ile ilgili yapılmış olan açıklamaların ihtiyatla kaydedilmesi gerekir. Romanya, Yunanistan, Yugoslavya ve Almanya'da olduğu gibi, bir grup kanun müsadereyi önlemler kısmında gösterir. Küba ve Hollanda örneklerinde ise müsadere “ek ceza” olarak, Danimarka uygulamasında “suçun diğer sonuçları”, İsviçre’de “diğer önlemler”,

Müsadereyi, “Ceza Mahkumiyetlerinin Neticeleri ve Tarzı İcraları” başlığı altında düzenleyen 765 sayılı TCK’dan farklı olarak 5237 sayılı yeni Türk Ceza Kanunu, eşya müsadereyi ve kazanç müsadereyi olarak ayrı maddelerde (54 ve 55. m.; tüzel kişiler bakımından 60. m) düzenlemiş, her iki durum için de müsadereyi bir güvenlik tedbiri olduğunu kabul etmiştir²⁶. Öğretide de bu hususa işaret edilmektedir²⁷. Ancak doktrinde az sayıda da olsa, kanunun benimsediği bu düzenlemeye katılmayanlar da bulunmaktadır²⁸.

Avusturya’da “cezalar ve önlemler”, Arjantin’de ise “ceza” şeklinde belirten kanunlar da vardır. Hatta bir ayırım yapmak suretiyle müsadereyi bazı şartlarda ceza, bazı şartlarda ise önlem olduğuna yer veren kanunlara da rastlanmaktadır. Bu farklı yaklaşımlar doktrindeki görüşlere de yansımaktadır. Bazı yazarlarca müsadere bir ceza olarak görüldüğü halde bir kısım yazarlar müsadereyi bazen ceza, bazen tedbir olarak, bazıları ise müsadereyi önlem olarak görmektedirler. Bu son gruba girenler hangi hallerde ceza ve hangi hallerde tedbir olduğu konusunda ortak bir noktada birleşememişlerdir. Bu grup taraftarlarınca müsadere bağımsız olarak uygulandığı hallerde bir önlem, mahkûmiyet hâlinde uygulandığı durumlarda kanunî neticedir. Bu konudaki kıstası müsadereye tâbi olan eşyanın aidiyetinde gören yazarlar da mevcuttur. Buna göre, eşya suça katılanlardan birisine ait veya bunların dışında herhangi kimseye ait değilse, müsadere bir cezadır. Buna karşılık suça katılanlara ait olmasa dahi, müsadereye tâbi olması bu kuruma önlem niteliği kazandırır; görüşünü savunanlar da bulunmaktadır.” ÇOLAK / ALTUN, s. 3 vd.

“Müsadereyi açıkça emniyet tedbiri olarak düzenlendiği İtalyan sisteminde müsadere ile ilgili olarak yargıcın 202. maddeye göre “sosyal tehlikelilik saptaması” yapmasının 236. maddede göre mümkün olmaması ve emniyet tedbirlerine egemen bazı ilkelerin müsadereye uygulanmaması nedeniyle müessesenin tam bir emniyet tedbiri olmadığı savunulmuştur. Müsadereyi hem ödetici (özellikle mahkûmiyete bağlı hükmedildiği hallerde) hem önleyici ve hem de tedbir (mahkûmiyetin söz konusu olmadığı hallerde) niteliği onun “sui generis” bir müessesesi olarak da görülmesine yol açmıştır.” (Aktaran: AYDIN, s. 145). Müsadereyi Alman hukukundaki görünümü için bkz: SÖZÜER, s. 397 vd.

“Müsadere yaptırımının bir ceza mı yoksa emniyet tedbiri mi olduğu doktrinde tartışmalı olmakla birlikte, karşılaştırmalı hukukta tüzel kişiler açısından bir ceza olarak ele alınmaktadır.” KANGAL, s. 151.

²⁶ 1987 tarihli Türk Ceza Kanunu Öntasarısı, müsadereyi Eski TCK 36’daki hükme paralel biçimde düzenlemiş (m.76), 1989 tarihli Türk Ceza Kanunu Öntasarısı, müsadereyi bir ceza olarak öngörmüş (düzenlemenin eleştirisi için bkz: ÖZGENÇ, Tüzelkişinin, s. 337 vd.); 1997 tarihli Türk Ceza Kanunu Öntasarısı, İkinci Komisyon tarafından hazırlanan 1989 Türk Ceza Kanunu Öntasarısı (m.75) ile uyumlu fakat uygulamada çıkan aksaklıkları gidermek amacıyla daha ayrıntılı, ancak özü itibariyle kendinden öncekilerle aynı esaslara sadık biçimde düzenlemiş, son TCK Hükümet tasarısında da (m.78) müsadere bir “fer’i ceza” olarak öngörülmüştür.

²⁷ ÖZGENÇ, Şerh, s. 693; CENTEL-ZAFER-ÇAKMUT, s. 701; ÖZBEK, s. 594.

²⁸ “Oysa bize göre müsadere, bir suçun karşılığı olarak faille yönelmiş bulunduğu için ceza niteliğini haizdir. (...) Bilindiği gibi, güvenlik tedbirlerinde göz önünde bulundurulmuş failin tehlikelilik durumudur. Oysa burada hak yoksunluklarında olduğu gibi mahkûmiyete bağlı olarak ortaya çıkan ek bir ceza sözkonusu olup, müsadereye karar vermek için failin tehlikelilik durumu herhangi bir rol oynamamaktadır. Nitekim Anayasa m.38’de de ‘genel müsadere cezası’ terimine yer verilmiştir.” ÖZTÜRK- ERDEM, s. 410. Ayrıca Bkz: DEMİRBAŞ, s.587. “Müsadereyi ceza hukukunda düzenlendiği ve bir ceza olduğu, Anayasa’nın 38/9. maddesi

Müsaderenin kanunda bir güvenlik tedbiri olarak düzenlenmesinin bir sonucu olarak; müsadereye hükmedilmesi için bir suçun işlenmesi zorunlu olmakla birlikte, bu suçtan dolayı kişi hakkında cezaya hükmolunması şart değildir²⁹.

Anayasada da güvence altına alınan ceza sorumluluğunun şahsiliği kuralının gereği olarak sadece gerçek kişiler hakkında ceza yaptırımına

si hükmünden de anlaşılmaktadır. (...) Gerçi maddenin gerekçesinde, müsaderenin ceza hukukunda uygulanan bir tedbir olduğundan bahsedilmektedir. Ancak müsadere müessesesinin Anayasa'da öngörülüş şekli karşısında bu gerekçe, müsaderenin cezai niteliğini bertaraf etmemektedir. Müsaderenin tedbir niteliği taşıdığı kanaatine yöneltilebilecek en önemli eleştiri, tedbirin geçici (yani sebepleri ortadan kalktığına sona erer), fakat cezanın kalıcı olmasına dayanmaktadır. Ayrıca, ceza hukukuna ait bir müessese olan müsadere her halükarda yargı makamının vereceği kararlar uygulanabilir. Bir başka ifadeyle, Kanunun 54. maddesinin birinci fıkrası kapsamında el konulan malın mülkiyet ve kullanım haklarının bireyin elinden yargı kararı olmaksızın alınması mümkün değildir. Önemli bir hususu tekrar belirtmeliyiz ki, müsaderenin tedbir olabilmesi için, yukarıda ifade ettiğimiz gibi 'geçici' nitelik taşıması gerekir. Müsadere ise, daimi olarak eşya mülkiyetinin bireyin elinden alınıp, Devlete geçmesi sonucunu doğurur ki, bu hali bir tedbir olarak nitelendirmeye imkan bulunmamaktadır. Tedbir olabilmesi için, örneğin Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 116. maddesi ve devamı gereğince, suç delilinin elde edilmesi ve incelenmesi maksadıyla bir elkoyma olmalıdır. (...) Neticce olarak müsadere, ister fer'i ve isterse asli nitelik taşıyın veya ister faili bulunsun ve isterse bulunmasın, cezai niteliği ön plana çıkan bir ceza hukuku kurumu olma niteliğini taşımaktadır. (...) Doktrinde tüzel kişilerin cezai sorumluluğunu inceleyen ve neticede olmadığını kabul eden Özgenç'e göre ise ... müsadere edilmesi gereken maddi menfaatlerin ... müsadere edilmesi tedbir mahiyetindedir çünkü burada failin kusurlu olup olmadığına bakılmaz ve menfaate konu eşyanın üçüncü kişi elinde olmasına, hatta bu kişinin tüzel kişi olması da dikkate alınmaz ve burada müsadere cezai nitelik taşımadığı için yerine getirilir. (...) Bu düşünce, ceza hukuku anlayışına aykırıdır; çünkü 'kusur sorumluluğu'nu kabul etmiş olan ceza hukukunda, suç işlediği, yani kusurlu olduğu tespit edilen failin malları müsadereye tabi tutulacaktır. (...) Müellif, sırf cezai sorumluluğu olmadığını ifade ettiği tüzel kişilerde bulunan eşyanın müsadere edilebilmesi için, müsaderenin 'tedbir' niteliği taşıdığını söylemiş ve müsadereyi tedbir olarak gördüğünden, ceza hukukunda suçun unsurları olarak aranan 'kusur2 unsurunun aranmayacağını, ... ileri sürmüştür. (...) hem tüzel kişilerin cezai sorumluluğunu kabul ettiğimizden ve hem de 5237 sayılı Kanunun 54. maddesinin birinci fıkrasının birinci cümlesi ve gerekçesi, müsadere bakımından kusurlu iradeyi aradığından, müellifin ... açıklamalarını benimsemekteyiz. (...) gerçek kişinin suç işleyerek tüzel kişiye menfaat sağlama ve neticede tüzel kişinin malvarlığındaki eşyanın müsadere edilmesi, o müsadereye tedbir niteliği kazandırmaz ve müsadere yine cezai nitelik taşır. (...) Özgenç, tümüyle cezai nitelik taşıyan müsadere konusunda yaptığı ayrımda, kanun koyucunun iradesine de ters düşmüştür." ŞEN, s.175-179.

²⁹ YENİDÜNYA, s. 113. Bu husus yeni tarihli Yargıtay içtihatlarına da yansımaktadır. Örneğin Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun, 26.9.2006 tarih ve 2006/2-198-, 2006/199 sayılı kararında, 2521 sayılı Yasanın 13.maddesinde, belge almaksızın yivsiz av tüfeği bulundurulması veya taşınması atıf yöntemiyle ceza yaptırımına bağlanmış ve ayrıca getirilen özel hükümlerle av tüfeğinin müsaderesi öngörülmüşse de, 1 Haziran 2005 tarihinde yürürlüğe giren yeni yasal düzenlemeler karşısında anılan maddedeki 765 sayılı TCY'nin 549. maddesindeki ceza yaptırımının uygulanmasına olanak bulunmadığı, ancak belgesiz bulundurulmuş veya taşınan av tüfeğinin muhtasırın müsaderesinin olanaklı olduğu kabul edilmiştir.

hükmedilebilir. Müsaderenin hukukî niteliği ceza olsaydı tüzel kişilerin cezaî sorumluluğunun bulunmaması sebebiyle bu kişiler hakkında müsadere kararı verilemeyecekti. Müsaderenin tedbir olmasının doğal bir neticesi olarak, işlenen suç dolayısıyla özel hukuk tüzel kişileri hakkında güvenlik tedbiri niteliğinde yaptırımlara hükmedilebilecektir.

5237 sayılı yeni TCK, 64/1. maddesi uyarınca sanığın ölümü hâlinde kamu davasının düşürülmesine karar verilir. Yine Kanununun 75/5. maddesinde ‘kamu davasının açılmaması veya ortadan kaldırılması müsadereye ilişkin hükümleri etkilemez’ kuralına yer verilmiştir. Müsaderenin ceza olduğunun kabulü halinde, sanığın ölümü ile müsadere imkânı da ortadan kalkacaktır. Ancak, ceza değil de tedbir olunca, niteliği itibariyle müsadereye tâbi eşya ile maddî menfaatler hakkında davaya devam olunarak bunların müsaderesine hükümlenabilir.

3. Benzer Kavramlarla Mukayesesi

765 Sayılı Türk Ceza Kanunu’nun 36. maddesinde müsadere ile birlikte zabt kelimesinin de zikredilmiş olması, zaman zaman bu iki kelimedenden birinin diğerinin yerine (765 S. eski TCK m.100) veya birlikte kullanılması (Anayasa m.30; 765 S. eski TCK m.92) bu iki kavramın birbirine karıştırılmasına³⁰ sebep olmaktadır. Diğer yandan Türk Ceza Kanunu Tasarısının “Müsadere ve Suç Nedeniyle Mülkiyetin Devlete Geçmesi” başlıklı 78. maddesinde müsaderenin yanı sıra “suç nedeniyle mülkiyetin Devlete geçmesi” adlı bir yaptırımın öngörülmesi ve öğretilerde bazı müelliflerce³¹ “genişletilmiş müsadere (mülkiyetin devlete geçmesi)” teriminin kullanılması, yine doktrinde bir idarî yaptırım olarak “idarî müsadere” deyimine yer verilmesi³², mülga 4422 sayılı Kanunun 1. maddesinde³³ “her türlü yararın devlete intikali”nden

³⁰ GÖKCEN, s. 91. “Zapt”ın (elkoyma) sözlük anlamları arasında müsaderenin de bulunması, bu iki müessesenin karıştırılmasının başlıca sebeplerinden biri olmalıdır. Sözlükte bazı hallerde birbirinin yerine kullanılabilen bu kelimeler hukuk terminolojisinde çok farklı mânâlara sahiptir.” GÖKCEN, s. 6’da dipnot 4.

³¹ KUNTER- YENİSEY- NUHOĞLU, s. 1125.

³² OĞURLU, s. 96 vd.; YILMAZ, s. 34 vd.

³³ 01/06/2005 tarihinden geçerli olmak üzere yürürlükten kaldırılan 4422 sayılı Kanunun 1. maddesinin ilgili fıkrası şöyleydi: “Suçun işlenmesine ayrılan veya suçun işlenmesinde kullanılan veya suçtan doğan değer veya ürünlerin veya bunlar yerine geçen şeylerin ve müsaderesi gereken her türlü eşyanın gelirlerinin veya suçtan doğan her türlü yararın Devlete intikaline hükümlenir.” Kanunun yürürlükte olduğu dönemde uygulamanın nasıl olduğuna dair bir fikir vermesi bakımından bir adet karar özetini iktibas ediyoruz: “Sanıklar Hakan, Ahmet, Ayhan, İzzettin ve Deniz’in hakkındaki hazırlık soruşturması tefrik edilen firari sanık Cengiz önderliğinde bir araya gelip İzmir genelevi ve çevresinde

bahsedilmesi, ayrıca 5326 sayılı Kabahatler Kanunu'nun idarî yaptırım türleri arasında “mülkiyetinin kamuya geçirilmesi”ni düzenlemiş olması karşısında bütün bu terim ve kavramların arasındaki nitelik farkının ortaya konulması mecburiyeti hâsıl olmaktadır.

Müsadere ile elkoyma (zapt) birbirinden farklı kavramlardır. Soruşturma için ve ispat bakımından gerekli görülen delilleri temin etmek veya müsadereye tâbi eşyayı emniyet altına almak için yapılan ve bir ceza muhakemesi işlemi olan elkoyma (CMK m.123 vd.), hukukî niteliği itibariyle bir koruma tedbiridir ve geçici bir önlemdir. Oysa müsadere bir yaptırımdır ve süreklidir. Müsadere, kişinin o eşya üzerindeki mülkiyet hakkını tamamen sona erdirir ve hükmün kesinleşmesinden sonra uygulanır, elkoyma ise tasarruf yetkisini sadece sınırlandırır ve hükümden önce verilen bir kararla uygulanır. Elkoymaya gecikmesinde sakınca bulunan hallerde savcının da başvurma hakkı bulunmakta, buna karşılık müsadere kararı sadece mahkeme/hâkim tarafından verilebilmektedir³⁴. Bu iki müessesenin amaçları da farklıdır.

Türk Ceza Kanunu Tasarısında müsadereyi yanı sıra “suç nedeniyle mülkiyetin Devlete geçmesi” adlı bir yaptırımın öngörülmekteydi. Tasarının konuyu düzenleyen 78/2. maddesinde “Müsadere edilecek şeye elkonulmadığı veya bu şey merciine teslim edilemediği veya suçtan meydana gelen yararların elde olunamadığı hallerde, bunların karşılığını oluşturan değerlerin, suçlunun veya niteliğini bilerek bu değerleri ele geçirmiş bulunan kişilerin malvarlığından alınarak Devletin mülkiyetine geçirilmesine karar verilir...” hükmü vazedilmiştir. Maddenin lafzından ve gerekçesinden³⁵ anlaşıldığı

genelevde çalışan kadınlar üzerinde zor ve tehdit uygulamak yada kişileri kendilerine tabi kılmaya zorlamak veya mensupları arasında işbirliği yapmak suretiyle yıldırma, korkutma, sindirme gücünü kullanarak kendilerine haksız çıkar sağlamak amacıyla süreklilik ve eylemlerle ortaklık unsurlarını içerecek biçimde suç örgütü oluşturdukları, her bir sanığın silahlanarak örgüt adına faaliyette buldukları ve örgütün varlığını ve eylemlerini 4422 sayılı Yasanın yürürlüğe girdiği 1.8.1999 tarihinden sonra da sürdürdüğü, en son 22.10.1999 günü başlatılan operasyon sonrası sanıkların yakalandıkları anlaşılmakla, bu oluş karşısında sanıklar Hakan, Ahmet, Ayhan, İzzettin ve Deniz'in eylemlerinin 4422 sayılı Yasanın 1/1 madde ve fıkrasının 1. cümlesi ve aynı maddenin 2. fıkrası hükümlerinde düzenlenen suç tipine uyduğu ve örgütün amacına uygun suçların işlenmesine ayrılan (35 ... 82) ve (34 ... 51) plakalı otomobillerin aynı maddenin 4. fıkrası uyarınca devlete intikaline karar verilmesi gerektiği gözetilmeden, dosya içeriğine uymayan bir gerekçe ile yazılı biçimde TCK.nun 313/1-2-3 madde ve fıkraları uyarınca hüküm kurulması ve söz konusu araçlarında iadesine karar verilmesi...” (CD 08, E: 2000/20133, K: 2000/21170, Tarih: 18.12.2000 YKD, Ağustos-2001 s: 1293).

³⁴ CENTEL-ZAFER-ÇAKMUT, s. 702; GÖKCEN, s. 92; ÇAKMUT, s. 956-957; YILMAZ, s. 38 vd.

³⁵ 78. maddenin gerekçesinde “... eşyanın veya değerlerin fail tarafından imha olunduğu veya başkalarına nakledildiği veya bir suretle tasarruf olunarak elden çıkarılmış olduğu hallerde,

kadarıyla tasarıda müsadere kavramının dar yorumlanmasının sonucu olarak özellikle Alman Ceza Kanunu'ndan etkilenilerek ortaya atılmış bulunan bu kavrama ihtiyaç olmadığı düşüncesiyle Kanunda bu terime yer verilmemiştir³⁶. Gerçekten kaim, mukabil veya muadil değerın müsaderesini ifade etmek için yeni bir kavram ihdasına gerek yoktur³⁷. Aynı değerlendirme “mülkiyetin devlete geçmesi (genişletilmiş müsadere)” deyimi bakımından da geçerlidir. Zira bu kavramı kullanan müelliflerin tanımından³⁸, sözkonusu terimin kaim, mukabil veya muadil değerın müsaderesini karşılamak amacıyla benimsendiği anlaşılmaktadır.

“Mülkiyetinin kamuya geçirilmesi” ise Kabahatler Kanunu'nda düzenlenen bir yaptırım olup, müsaderenin bir ceza hukuku terimi olması münasebetiyle idarî yaptırımlar alanında kullanılmamasını ve bu sayede kavramların birbirine karışmamasını teminen benimsenmiş bir terimdir³⁹. Müsadere ile mülkiyetinin kamuya geçirilmesi arasında bazı benzerlikler olmakla birlikte farklı yönleri de bulunmaktadır.

Her iki yaptırımda da mülkiyet devlete ya da kanunun öngördüğü bir kamu tüzel kişisine geçmektedir. Müsaderede suçla ilgili bir eşya sözkonusudur ve mülkiyetin devlete geçmesi bir yargı kararıyla olmaktadır. Oysa idarî yaptırım olan ve idarî düzeni bozucu ihlâl nedeniyle kişinin ikaz edilmesinin sözkonusu olduğu mülkiyetinin kamuya geçirilmesinde bir suçla ilgili olma şartı aranmaz ve bu yaptırım bir idarî kararla tatbik edilir⁴⁰. Mülkiyetin kamuya geçirilmesinin konusunu, kabahatin konusunu oluşturan veya işlenmesi suretiyle elde edilen eşya oluşturabilir.

ne yapılacağını işte (2) numaralı fıkra göstermektedir. Buna göre müsaderesi gereken şey elde edilemediğinde bunun değeri saptanarak failin malvarlığından alınıp Devletin mülkiyetine geçirilmesine karar verilecektir” denilmektedir.

³⁶ ÖZGENÇ, Şerh, s. 693'te dipnot 17; ÖZGENÇ, Türk Ceza, s. 758'de dipnot 243.

³⁷ Nitekim TCK m. 54'ün gerekçesinde “müsadere yanında ‘suç nedeniyle mülkiyetin devlete geçmesi’ adıyla ayrı bir yaptırım düzenlenmesi bilimsel açıdan doğru olmadığı gibi kavram karışıklığına da yol açabilecektir” denilmektedir.

³⁸ “Yeni batı kanunlarında failin fiili işlediği sırada kendisine ait olan ve müsadereye tabi bulunan eşyasını, karar verilmeden evvel elinden çıkararak müsadereyi uygulanamaz hale getirmesi durumunda uygulamak üzere genişletilmiş müsadere müessesesi düzenlenmiştir”. KUNTER-YENİSEY-NUHOĞLU, s. 949.

³⁹ KOCA - ÜZÜLMEZ, s.586.

⁴⁰ R. ÇAĞLAYAN, s. 58-59.

II. Türk Ceza Hukukunda Bir Güvenlik Tedbiri Olarak Müsadere

1. Genel Olarak Türk Ceza Hukuku Yaptırım Teorisinde Güvenlik Tedbirleri ve Müsadere

Kişinin hukuk tarafından kendisine yüklenen yükümlülüklerle aykırı davranmasının hukukî bir sonucu olan yaptırım, hukuk düzeninin idamesi, kişiler arasında bozulan hukukî dengeyi yeniden tesisi, bir haksızlığa uğrayan kişinin mağduriyetinin giderilmesi, haksızlığı gerçekleştiren kişi üzerinde belirli hukukî ve fiilî etki ve sonuçların doğması gibi amaçlarla tatbik edilir⁴¹. Ceza hukukunda bu gayelere hizmet eden iki yaptırım türü bulunmaktadır. Bunlardan biri; suç teşkil eden bir haksızlığı gerçekleştiren kişinin, bu suçu işlemek dolayısıyla içinde bulunduğu kusurluluk durumundan ibra olmasını sağlamayı amaç edinen ceza, diğeri ise haksızlığı gerçekleştiren kişiyi ve toplumu belirli zarar tehlikelerinden korumayı hedefleyen güvenlik tedbiri yaptırımıdır⁴².

Tarihin bütün dönemlerinde topluma veya bireye zarar veren fiillere karşı bir sosyal tepki gösterilmiştir. İşlenen bir suç nedeniyle ceza yaptırımı olarak kendisini gösteren bu tepki, ilkel toplumlardaki içgüdüsel şekilden gelişmiş toplumlardaki sistemli yapısına ulaşırken temel özelliklerinde ve amacında da sürekli bir değişim gerçekleşmiş ve bunun sonunda çağdaş ceza hukukunda, müeyyide olarak kabul görmüş bir kurum olarak değerlendirilen “güvenlik tedbirleri” kavramı ortaya çıkmıştır. Öyle ki günümüzde, ceza hukukunda güvenlik tedbirine yer vermeyen bir doktrin veya ceza kanununun bulunmadığı belirtilmektedir⁴³.

Ceza hukukuna Pozitivistler ile girdiği⁴⁴ ve geleneksel ceza sistemini tamamlamak⁴⁵ üzere kabul edildiği ileri sürülen güvenlik tedbirlerinin bir ceza hukuku yaptırımı olduğunu Anayasa Mahkemesi de kabul etmiştir⁴⁶.

⁴¹ ÖZGENÇ, Türk Ceza, s. 621.

⁴² ÖZGENÇ, Türk Ceza, s. 621-622.

⁴³ DÖNMEZER - ERMAN, s. 567.

⁴⁴ SOYASLAN, s. 552.

⁴⁵ TOROSLU, s.404; ZAFER, s. 593.

⁴⁶ Anayasa Mahkemesi, toplumun tehlikeden korunması için suçluların eğitilebileceğini, yetiştirilebileceğini ve hatta toplumsal ve psikolojik yönlerden tedavi edilebileceğini ifade etmiş; ceza yaptırımlarının temel amacının “ceza hükümlülerinin iç varlığına ve dünyasına girerek esasta onu düzeltmek, yeniden suç işlemesinin ve toplum için sürekli bir tehlike olmasının önüne bu yolla geçmek ve dolayısıyla topluma tekrar yararlı bir birey haline

Suçludaki tehlikelilik durumuyla orantılı olarak hükmedilen ve asıl olarak sosyal savunma amacına yönelmiş bulunan müeyyideler şeklinde tanımlanan⁴⁷ güvenlik tedbirleri diğer bir tarife göre işlediği suçtan dolayı kusurlu olup olmadığına bakılmaksızın, suç işleyen kişi hakkında ya da suçun konusu ile veya suçun işlenmesinde kullanılan araçla ilgili olarak uygulanan, koruma veya iyileştirme amacına yönelik ceza hukuku yaptırımındır⁴⁸.

26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı TCK'nın Birinci Kitap, Üçüncü Kısım, İkinci Bölümünde "Güvenlik Tedbirleri" başlığı altında 53 ilâ 60'ncı maddelerinde güvenlik tedbirleri düzenlenmiştir. Bu tedbirler; belli hakları kullanmaktan yoksun bırakma, eşya müsadere, kazanç müsadere, çocuklara özgü güvenlik tedbirleri, akıl hastalarına özgü güvenlik tedbirleri, suçta tekerrür ve özel tehlikeli suçlular, sınır dışı edilme, tüzel kişiler hakkında güvenlik tedbirleri şeklinde sıralanmaktadır. Türk hukukunda çeşitli kanunlarda⁴⁹ müsadereye ilişkin düzenleme bulunmaktadır. Yeni Türk Ceza Kanununun 5. maddesi gereği müsadereye ilişkin hükümler, bu kanunlardaki düzenlemeler bakımından da geçerli olacaktır⁵⁰. Bu bağlamda müsadere 5607 Sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu'nun 13. maddesinde Türk Ceza Kanununun eşya ve kazanç müsadereğine ilişkin hükümlerine atıf yapılmak suretiyle düzenlenmiştir.

2. Müsadere Çeşitleri

Müsadere'nin çeşitli sınıflandırmalara tabi tutulması mümkündür. Öğretide ceza hukuku bakımından genellikle müsadere'nin iki şekli olduğu belirtilegelmektedir⁵¹. Kişinin malvarlığının tümünün devlete geçirilmesi anlamına gelen genel müsadere, suçluyla beraber onun ailesi üzerinde de etkili olup tüm aile fertlerinin zarar görmesine sebebiyet verdiği için, cezaların şahsiliği ilkesine ve ceza hukukunun başka temel prensiplerine aykırı görülüşü⁵² ve hukukumuzda Anayasanın 38. maddesi ile yasaklanmış

getirdikten sonra toplum içine serbest bırakmak" olduğuna karar vermiştir. (Bkz: Anayasa Mahkemesinin 09.03.1971 tarihli ve E. 1970/42, K. 1971/30 sayılı Kararı).

⁴⁷ DÖNMEZER - ERMAN, s. 567.

⁴⁸ ÖZGENÇ, Türk Ceza, s. 741.

⁴⁹ Bu kanunlar ve içerdiği düzenlemeler hakkında bkz: MASAK, s. 26 vd.; YILMAZ, s. 80 vd.

⁵⁰ ÖZTÜRK- ERDEM, s. 411; Söz konusu mevzuat ile TCK arasındaki genel kanun-özel kanun ilişkisi, geçiş hükümleri ve uyum amaçlı yasal düzenleme çalışmaları hakkında bkz: ÖZGENÇ, Türk Ceza, s. 89 vd.

⁵¹ DÖNMEZER - ERMAN, s. 710; ÖZBEK, s. 594; SOYASLAN, s. 596; ÖZTÜRK- ERDEM, s. 410.

⁵² ÇAKMUT, s. 955; DÖNMEZER - ERMAN, s. 710; YILMAZ, s. 36.

bulunmaktadır⁵³. Bu yasağın, kişinin suçla ilgisi olmayan mallarının müsadereye konu olamayacağı biçiminde anlaşılmaktadır⁵⁴

Suçla ilgili olan belirli eşyaya ait mülkiyetin devlete intikali ise özel müsadere olarak tanımlanmaktadır⁵⁵. Anayasa hükmü ve bu tasnif göz önünde bulundurulduğunda Türk Ceza Kanunu'nun müsadereye ilişkin düzenlemesinin özel müsadere olduğunda şüphe yoktur.

Kanundaki şartların gerçekleşmesi halinde müsadere kararı verilmesinin mecburi ya da ihtiyari olmasına göre yapılan bir tasnife göre de müessese, zorunlu müsadere-ihtiyari müsadere biçiminde bir ayrıma tabi tutulmaktadır⁵⁶. Öğretide 765 Sayılı TCK'nin zorunlu müsadere sistemini benimsemiş olmasının eleştirildiği hatırlatılarak yeni TCK'nın suçta kullanılan eşyanın müsadereyi bakımından ihtiyari müsadereyi kabul ettiği belirtilmektedir⁵⁷.

III. Yeni Türk Ceza Kanunu'nun Öngördüğü Müsadere Sistemi

1. Genel Olarak Türk Ceza Kanunu'ndaki Müsadere Sistemi

5237 Sayılı TCK, suç karşılığı olarak uygulanacak yaptırımları, ceza ve güvenlik tedbiri olarak belirlemiştir. Suç karşılığında yaptırım olarak uygulanacak güvenlik tedbirleri içinde, 54'üncü maddede "Eşya Müsaderesi"ne, 55'inci maddede ise "Kazanç Müsaderesi"ne yer verilmiştir. Bu iki temel hüküm dışında, 5237 sayılı TCK'nın genel hükümler kısmında; "Tüzel Kişiler Hakkında Güvenlik Tedbirleri" başlığını taşıyan 60'inci maddede, "Sanığın veya Hükümlünün Ölümü" başlığını taşıyan 64'üncü maddede, "Af" başlığını taşıyan 65'inci maddede, "Müsaderede Zamanaşımı" başlığını taşıyan 70'inci maddede, "Davanın ve Cezanın Düşmesinin Etkisi" başlığını taşıyan 74'üncü maddede, "Önödeme" başlığını taşıyan 75'inci maddede müsadereye ilişkin düzenlemeler yer almaktadır. Ana hatlarıyla yeni TCK'nın benimsediği sistem eşya müsaderesi ve kazanç müsaderesi

⁵³ Tanzimatla beraber ortadan kaldırıldığı ifade edilen genel müsaderenin Askerî Ceza Kanunu'nun 78. maddesinde -suçlunun belirli yakınlarının saklı payları hariç tutularak sakıncaları kısmen azaltılmakla beraber- varlığını devam ettirdiği belirtilmektedir. Bkz: ERMAN, s. 248; ÖZTÜRK-ERDEM, s. 410-411; GÖKCEN, s. 85'te dipnot 43; ÇAKMUT, s. 956; YILMAZ, s. 36.

⁵⁴ ÖZBEK.-KANBUR-DOĞAN vd., s. 591.

⁵⁵ DÖNMEZER - ERMAN, s. 710; ÖZTÜRK- ERDEM, s. 411; ÖZBEK, s. 594; SOYASLAN, s. 596.

⁵⁶ ARTUK-GÖKCEN-YENİDÜNYA, s. 866.

⁵⁷ ARTUK-GÖKCEN-YENİDÜNYA, s. 866. Koca-Üzülmez ise orantılılık ilkesiyle bağlantılı durum dışında hukukumuzda prensip olarak zorunlu müsaderenin kabul edildiğini savunmaktadır. Bkz: KOCA-ÜZÜLMEZ, s. 585.

biçiminde sınıflandırılmıştır⁵⁸. Kanunun 55. maddesinin gerekçesine göre bu düzenlemede, hukuk toplumunda suçun bir kazanç elde etme yolu olarak görülmemesi ve suç işlemek suretiyle kazanç elde edilmesinin önüne geçilmesi gerektiği yönündeki düşünce hâkim olmuştur.

Hükümlerin içeriğinden yola çıkılarak yeni kanunun sistemini; eşya müsadere, eşdeğer müsadere, kazanç müsadere ve kaim değerlerin müsadere biçiminde sınıflandıranlar da vardır⁵⁹.

2. Eşya Müsadere

Yeni Türk Ceza Kanunu'nda bir güvenlik tedbiri olarak düzenlenen müsadereye ilişkin hükümlerden biri kanunun 54. maddesinde yer alan eşya müsadere dairesi⁶⁰. Eşya müsadere konusuna, kasıtlı bir suçun işlenmesinde kullanılan veya suçun işlenmesine tahsis edilen ya da suçtan meydana gelen eşyadır. Suçun işlenmesinde kullanılmak üzere hazırlanan eşya ise ancak kamu güvenliği, kamu sağlığı veya genel ahlak açısından tehlikeli olması durumunda müsadere edilebilir.

⁵⁸ Çalışmamızın bu bölümünde TCK 54. ve 55. maddelerde düzenlenen müsadere hükmü incelenecek, konunun sınırları sebebiyle tüzel kişilere ilişkin güvenlik tedbirleri ise kapsam dışı tutulacaktır. Ancak şu kadarı belirtilebilir ki; yeni TCK'nın 20 ve 60'ncı maddeleri birlikte değerlendirildiğinde, yeni TCK ile "Tüzel kişilerin cezaî sorumluluğu" kavramı kaldırılmış, onun yerine "Tüzel kişiler hakkında güvenlik tedbirleri" kavramı kabul edilmiştir. Anayasada da güvence altına alınan ceza sorumluluğunun şahsiliği kuralının gereği sadece gerçek kişiler hakkında ceza yaptırımına hükmedilebilir. Ancak bu ilke, işlenen suç dolayısıyla özel hukuk tüzel kişileri hakkında güvenlik tedbiri niteliğinde yaptırımlara hükmedilmesine engel değildir. Yeni TCK md. 60/1-2'ye göre tüzel kişiler hakkında iki türlü güvenlik tedbiri öngörülmüştür. Bunlar "faaliyet izninin iptali" ve "müsadere"dir.

⁵⁹ ÖZBEK, s. 595.

⁶⁰ 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 54'üncü maddesinde öngörülen düzenleme şu şekildedir: "(1) İyiniyetli üçüncü kişilere ait olmamak koşuluyla, kasıtlı bir suçun işlenmesinde kullanılan veya suçun işlenmesine tahsis edilen ya da suçtan meydana gelen eşyanın müsadere hükmolünür. Suçun işlenmesinde kullanılmak üzere hazırlanan eşya, kamu güvenliği, kamu sağlığı veya genel ahlak açısından tehlikeli olması durumunda müsadere edilir. (2) Birinci fıkra kapsamına giren eşyanın, ortadan kaldırılması, elden çıkarılması, tüketilmesi veya müsadere başına başka bir surette imkansız kılınması halinde; bu eşyanın değeri kadar para tutarının müsadere hükmüne karar verilir. (3) Suçta kullanılan eşyanın müsadere edilmesinin işlenen suçta nazaran daha ağır sonuçlar doğuracağı ve bu nedenle hakkaniyete aykırı olacağı anlaşıldığında, müsadere hükmüyle hükmedilmeyebilir. (4) Üretimi, bulundurulması, kullanılması, taşınması, alım ve satımı suç oluşturan eşya, müsadere edilir. (5) Bir şeyin sadece bazı kısımlarının müsadere gerektiğinde, tümüne zarar verilmeksizin bu kısmı ayırmak olanaklı ise sadece bu kısmın müsadere hükmüne karar verilir. (6) Birden fazla kişinin paydaş olduğu eşya ile ilgili olarak, sadece suçta iştirak eden kişinin payının müsadere hükmüne hükmolünür."

Nelerin eşya olduğu doktrinde tartışmalı olmakla birlikte genel kabule göre maddî niteliği, belli bir ağırlığı, hacmi ve ekonomik değeri olan, üzerinde hakimiyet kurulabilen her türlü nesne eşya olarak mütalaa edilir⁶¹. Canlı varlıklardan hayvanlar eşya olarak nitelendirilirken canlı insan eşya sayılmaz. Öğretide insan cesedinin eşya olarak kabul edilebileceği ileri sürülmüştür⁶².

Düzenlemeye göre bu tedbirin uygulanması bir kısım kural, esas ve şartların gerçekleşmesine bağlıdır.

a. Eşya Müsaderesinin Şartları

Suçla ilgili eşya veya değerın müsaderesi bakımından ilk koşul kasten işlenen bir suçun varlığıdır. Yeni TCK'nın 54'üncü maddesine göre, müsadere kararı ancak kasıtlı işlenen bir suç dolayısıyla verilebilir. Suç taksirle işlenmiş ise, müsadere mümkün değildir.

Kasıtlı bir suçun işlenmesinde kullanılan eşya (örneğin hırsızlık yapmak için kullanılan maymuncuk, merdiven veya öldürmek yahut yaralamak için kullanılan silah, bıçak), iyi niyetli üçüncü kişilere ait olmamalıdır. Başka bir deyişle, kişinin suçun işlenmesine iştirak etmemesi, suçun işlenişinden haberdar olmaması durumunda, sahibi bulunduğu eşya bir suçun işlenmesinde kullanılmış olsa bile, müsadereye hükmedilemeyecektir. Buradaki iyi niyet Medeni Kanun anlamında iyi niyet değildir; suçun işlenmesinde kullanılan eşya ile suçu işleyen kişiler arasında sıkı bir bağın varlığı nedeniyle buradaki müsadere münhasıran suçun işlenişine iştirak eden kişilerin mülkiyetindeki eşyaya taalluk etmelidir⁶³.

Eşya müsaderesi bakımından ikinci grup eşya, suçun işlenmesine tahsis edilen eşyadır. Bu eşyanın, suç işlenmesinde kullanılmış olması şart değildir ancak tahsiste (özüleme) devamlılık⁶⁴ ve bilinçlilik sözkonusu olduğundan iyiniyetli olma halinin varlığından söz edilemeyecektir.

Müsadere edilebilecek üçüncü grup eşya ise suçtan meydana gelen eşyadır. Bu deyim, suçtan doğrudan doğruya meydana gelen eşyayı ifade eder ve eşyanın suçtan meydana gelmesi doğal olarak o suçun icrasına başladığını gösterir⁶⁵.

⁶¹ ÇAKMUT, s. 958; ÖZTÜRK- ERDEM, s. 411-412.

⁶² ÖZTÜRK- ERDEM, s. 412. Müellife göre “vücutun bazı parçalarına, örneğin bir hastaya nakledilmek üzere hukuka aykırı yollardan elde edilen bir böbreğe veya göze elkoyma ve/veya müsadere mümkündür.”

⁶³ ÖZGENÇ, Türk Ceza, s. 759.

⁶⁴ ÖZGENÇ, Türk Ceza, s. 759.

⁶⁵ CENTEL- ZAFER- ÇAKMUT, s. 707.

Müsadere koşulları gerçekleşmesine rağmen, müsadere edilecek eşyanın satılması, elden çıkarılması veya yok edilmesi gibi durumlar olabilmektedir. Müsadere konusu eşyanın ortadan kaldırılması, elden çıkarılması, tüketilmesi veya müsaderesinin başka bir surette imkânsız kılınması halinde; kanunda bunun değeri kadar para tutarının müsaderesi öngörülmüştür (m. 54/2).

Düzenleme ile öngörülen esaslardan biri de, müsadere “orantılılık” kuralının kabul edilmesidir. Buna göre, suçta kullanılan eşyanın müsadere edilmesinin, işlenen suça nazaran daha ağır sonuçlar doğuracağı ve bu nedenle hakkaniyete aykırı olacağına anlaşılması halinde, eşyanın müsaderesine hükmedilmeyebilir (m. 54/3). Bu hüküm, yalnızca suçta kullanılan eşya yönünden uygulanacaktır. Burada hâkime takdir hakkı verilmiştir. Hâkim suçta kullanılan eşyanın ekonomik değeri, suçun hukuki konusu, suçtan failin menfaati ve mağdura verilen zararları somut olayda değerlendirecektir. Orantılılık ilkesi uygulanırken suçtan meydana gelecek zarar ve suçun ihlal ettiği hukuki değer göz önünde bulundurulması ayrıca müsadere halinde bunun hakkaniyete aykırı olacağı düşüncesinin ağır basması gerekir.

Üretimi, bulundurulması, kullanılması, taşınması, alım ve satımı suç oluşturan eşya da müsadere edilecektir (m. 54/4). Bu hüküm, 765 sayılı TCK m.36 ile benzer bir düzenleme getirmektedir. Bu durumda eşyanın kime ait olduğu, suçta kullanılıp kullanılmadığı, müsaderenin orantılı olup olmayacağı hususları önemsizdir, hatta sanığın ölümü halinde de davaya devam olunarak bunların müsaderesine hükümlenabilir (m. 64). Eşya bizzat suç oluşturduğundan müsadere edilecektir. Bu tür eşyaların müsaderesine sulh ceza hâkimi duruşma yapmaksızın karar verecektir (CMK m.259).

Bir şeyin sadece bazı kısımlarının müsaderesi gerektiğinde, tümüne zarar verilmeksizin, bu kısmı ayırmak mümkün ise, sadece bu kısmın müsaderesine karar verilecektir (m. 54/5). Örneğin, suça konu olan şey müstehcen film ise ve bu filmin tümünün değil ama bazı sahnelerinin müstehcen olduğu tespit edilmişse, filmin müstehcen olan kısımları çıkartıldıktan sonra bütünlüğünü kaybetmiyorsa sadece suç teşkil eden sahnelerin olduğu bölümlerin müsaderesine karar verilecektir⁶⁶.

Birden fazla kişinin paydaş olduğu eşya ile ilgili olarak, sadece suça iştirak eden kişinin payının müsaderesine hükümlenacaktır (m. 54/6). Bu hükmün uygulanabilmesi için eşyanın bütünlüğüne veya en azından

⁶⁶ HAKERİ, s .638.

ekonomik değerine diğer paydaşlar açısından zarar verilmemesi gerekir. Müşterek veya iştirak halinde mülkiyete konu olan eşyada, suça iştirak eden kişinin payının müsaderesine karar verilmesi öngörülmüştür. 765 sayılı TCK 36/1'inci maddede, müsadere için eşyanın suçta kullanıldığının sabit olması yetmemekte, ayrıca failin bu suçtan mahkûm olması gerekmekte idi. Buna karşılık yeni TCK'da, daha önce de belirtildiği üzere müsaderenin hukuki niteliğini güvenlik tedbiri olarak kabul etmiştir. Bundan dolayı müsadereye hükmedilmesi için bir suçun işlenmesi zorunlu olmakla birlikte, bu suçtan dolayı bir kimsenin cezaya mahkûm edilmesi gerekmemektedir. Örneğin, fail akıl hastası veya çocuk olması nedeniyle cezalandırılmasa dahi, bu fail tarafından suçta kullanılan eşyanın müsaderesine hükmedilecektir⁶⁷.

⁶⁷ Yargıtay'ın konuya ilişkin yeni içtihatlarından bazılarının özetleri, uygulamayı göstermesi açısından iktibas ediyoruz:

“uyuşturucu madde naklinde kullanıldığı saptanamayan aracın iadesi yerine müsaderesine karar verilmesi...” (Y 10.CD.16.11.2006 tarih, 2006/1480-2006 /12712 sayılı kararı)

“Suça konu elektrik sayacının sahibi olan sanığa iadesi yerine, zorunlu karar verilmesi...” (6 CD, 25.1.2007 tarihli kararı)

“sanığın ruhsat süresi geçmiş meskende bulundurma ruhsatlı tabancasını, ruhsatta belirtilen adresten işyerine taşıyarak kullandığının anlaşılması karşısında; mahkumiyeti ve suça konu tabancanın müsadere yerine, yazılı gerekçeyle beraate ve tabancanın iadesine karar verilmesi...” (Y 8.CD.,11.10.2006 tarih 2006/2591-2006/7448 sayılı karar),

“yasal olanak bulunmadığı halde 27 TR 198 plakalı araca ait trafik ve tescil belgesi, sigorta poliçesi ve emisyon ruhsatının müsaderesine karar verilmesi...” (Y 10.CD. 1.2.2007 ,2006/13587-2007/888 sayılı kararı)

“Yakalandığında sanığın üzerinde ele geçen ve emanete alınan bıçağın, yağma suçunun işlenmesinde kullanılmadığı halde zorunlu karar verilmesi...” (Y 6 CD 10.5.2007 tarih ve 2006/20895)

“5846 sayılı kanuna muhalefetten sanık hakkında... Dava zaman aşımını kesen en son işlem olan mahkumiyet kararının verildiği 21.6.2000 tarihinden itibaren temyiz inceleme gününde suç tarihinde yürürlükte olan ve sanık lehine bulunan 765 sayılı TCK.nun 102/4 ve 104/2. maddelerinde öngörülen zaman aşımı tahakkuk etmiş bulunduğundan 5320 sayılı yasanın 8/1. maddesi gereğince yürürlükte bulunan 1412 sayılı CMUK.nun 321.maddesi uyarınca hükmün BOZULMASINA, sanık hakkındaki kamu davasının zaman aşımı sebebiyle 765 sayılı TCK. nun 102/4 ve 104/2.maddeleri gereğince ORTADAN KALDIRILMASINA, suç konusu olduğu tespit edilen emanetin 1999/4357 sırasında kayıtlı kitap kapakları ve diğer dökümanların 765 sayılı TCK. 36. (5237 sayılı TCK.54/1) maddesi gereğince müsaderesine...” (7. CD 22.9.2005 -2003/15007-2005/14928)

“29.5.2002 tarihli karar ile sanık A.E.adına kayıtlı taşınmaz üzerine satılamaz şerhi konulduğundan bahisle 54.madde gereğince müsadere kararı verilmiş ise de; dosya içerisinde mevcut, dizi 413. sırada yer alan Kocaeli 1.Tapu Sicil Müdürlüğünün 25.6.2002 tarihli yazısında Kocaeli –İzmit 1.Bölge Servetiye karşı köyü, kızağağaç mevkiinde parsel 7'deki taşınmazın 20.7.1999 tarihinde malik olan sanık Ahmet tarafından üçüncü şahsa satıldığı belirtilerek satılamaz şerhi konulmasına ilişkin kararın yerine getirilmemiş olmasına göre: bu taşınmazın müsaderesi konusunda 5237 sayılı TCK'nın 54.maddesinin ikinci fıkrası uyarınca taşınmazın değeri kadar para tutarının müsaderesine karar verileceğinin gözetilmemesi...” (Y. 10.CD.22.6.2006 tarih 2006/5364-84979)

“Alanya İlçe Emniyet Müdürlüğünün 9.2.2005 günlü yazısına göre, suçta kullanıldığı iddia

olunan 07 D 8885 plaka sayılı aracın H.A.adına kayıtlı olduğu bildirilmiş, sanık A.T. ise otonun kendisine ait olduğunu ifade etmiş olup haricen satın alındığı anlaşılmakla, 765 sayılı TCK.nun 36. maddesi ve 5237 sayılı Yasanın 54. maddesi hükümleri uyarınca, suçta kullanılan eşya fiilde methali olmayan kimselere ait olmamak şartıyla müsadere edilebileceği cihetle 07 D 8885 plakalı aracın suç tarihi itibarıyla kime ait olduğu H.A.' da dinlenerek oluşacak sonuca göre müsadere konusunda bir karar verilmesi gerekirken eksik soruşturma ile yazılı şekilde hükmeye varılması..." (Y 5 CD 2006/1497-2006/4092)

"Kahramanmaraş Trafik Tescil ve Denetleme Müdürlüğü'nün 13.10.2003 günlü yazı içeriğine göre, suçta konu 34 TV 795 plakalı aracın ,trafikte A.A. adına kayıtlı olduğunun bildirilmesi , sanık E.A. 'nun ise aracın kendisine ait olduğunu belirtmesi karşısında; kayıt sahibi olan şahsın tanık olarak bilgisine başvurulup, aracı sanığa satıp satmadığı, satış işlemi gerçekleştirilmiş ise,aracın hangi amaçla sanıkta bulunduğu, kullanılmasına izin verip vermediği, suçta kullanıldığından haberi olup olmadığı hususları duraksamaya yer bırakmayacak biçimde saptandıktan sonra, sonucuna göre araç hakkında bir karar verilmesi gerektiği gözetilmeden, eksik inceleme ile yetinilip, yazılı biçimde aracın zoraltımına karar verilmesi..." (Y 6 CD 18.4.2007 tarihli kararı),

"Suçta kullanılan aracın iyi niyetli üçüncü kişilere ait olmamak koşuluyla müsadere karar verilebileceği nazara alınarak kayıt malikinin bu konuda dinlenmesi gerektiğinin düşünülmemesi..." (Y 5.CD, 2007/2463- 2007/3583),

"Üzerine satılamaz şerhi de konulan Büyükçekmece 1.bölge Gürpınar mah.14.pafta 4881 parsel olarak bildirilen sanık Y. 'nin üvey annesi H.K adına kayıtlı taşınmazın kayıtlı maliki olan H.K dinlenerek iyi niyetli olup olmadığı saptanmadan eksik soruşturmaya dayalı olarak müsadere kararı verilmesi..." (Y .10.CD,22.6.2006 tarih 2006/5364-84979)

"Zoraltımına karar verilen 72 DL 357 plaka sayılı aracın sanık tarafından kullanıldığı ve suçta konu uyuşturucu maddenin bulunduğu gizli bölmenin sonradan yapıldığı, aracın gerçekte sanığa ait olduğu ve kredi alabilmek için kardeşi olan Y. adına tescil edildiği, böylece Y. 'nin iyiniyetli olmadığı , başka bir ifade ile bu suçta kullanılmasında kusuru bulunduğu..." (Y 10.CD.2006/12429-13820)

'Sanıkta ele geçen ve sahipleri A.A. ve H.H.G. tarafından sanığa rızaları dahilinde bırakıldığı dosya içeriğiyle sabit olan emanette kayıtlı tabancaların zoraltımına yerine ..." (Y 8 CD 31.5.2007 tarih ,2007/1780-4309)

'Suçta kullanılan ve yedieminde bulunan 73 DU 057 plakalı minibüstün müdahil F.K adına ruhsatlı olup,sanık T.A'ın bu araçta şoför olarak çalıştığı ve müdahilin bilgisi olmaksızın göçmenleri taşıdığı anlaşılmakla , 5237 sayılı TCK'nın 54.maddesi uyarınca aracın ruhsat sahibine iadesi yerine yazılı şekilde zoraltım kararı verilmesi..." (Y 8 CD ,5.4.2007 2006/5415-2007/2861)

"Suç yerinde yakalanan sanığa ait araca, henüz suçta konu orman envalinin yüklenmemiş olduğu oluşa uygun olarak kabul edildiği, bu haliyle aracın henüz suçta kullanılmadığı anlaşıldığı halde, suçta ne şekilde kullanıldığı karar yerinde açıklanıp tartışılmadan, suçta kullanılmak üzeri getirilip hazırlanıldığından bahisle yeterli olmayan gerekçeyle zoraltımına karar verilmesi..." (Y 6 CD 20.1.2007/1857)

"..ele geçirilen uyuşturucu madde miktarına göre taşınmazın oransal değerinin tesbiti yapılmadan eksik soruşturma dayalı olarak müsadere kararı verilmesi..." (Y 10. CD 2006/5364-2006/8497)

"13.11.1999 günlü tutanakta buluşma yerine sanığın suç konusu 2015 adet kaleşnikof mermisini 65 AH 939" plakalı araçla getirdiğini belirtmiş olması karşısında:mermi sayısı itibarıyla araçsız naklinin de mümkün olmayacağı göz önüne alındığında, aracın zoraltımında isabetsizlik görülmediğinden..." (8 CD 17.1.2002, 2001/7540-2002/250)

"26.07.2004 tarihli olay yeri tesbit tutanağı ve aynı tarihli el koyma tutanağından 'kova içinde yaprakları kopmuş hint kenevirine el konulduğunun anlaşılması karşısında; söz

b. Düzenlemeye İlişkin Yorum, Eleştiri ve Değerlendirmeler

Yeni Türk Ceza Kanunu'nun öngördüğü müsadere sistemi ve getirilen bir kısım düzenlemeler öğretide eleştiri konusu yapılmıştır. Bu bağlamda müsadere için mahkûmiyet şartının aranmamasının ve orantılılık kuralını içeren 3. fıkra hükmü gereği hâkime takdir hakkı bırakılmasının keyfliğe yol açacağı ileri sürülmüştür⁶⁸. Yine 54/2. maddede “eşyanın... başka bir surette imkânsız kılınması halinde” ifadesi ile neyin kastedildiğinin anlaşılamadığı belirtilmektedir⁶⁹. Diğer yandan ilk fıkradaki “iyiniyetli” sözcüğünün ceza hukukuna yabancı bir kavram olduğu⁷⁰, söz konusu edilmesi gerekenin fiilde medhalinin, yani iştirakinin bulunup bulunmadığı hususu olduğu⁷¹, Yargıtay'ın orman suçları bakımından üçüncü kişilerin bilmesini aramasının kanuna yanlış ve genişletici biçimde iyiniyet şeklinde geçtiği ifade edilmiştir⁷². Bunlara karşılık doktrinde (iyiniyet kelimesinin kullanılmış olması hariç) üçüncü kişiler bakımından getirilen düzenlemenin ve müsadere konusunda hâkime takdir yetkisinin tanınmış olmasını önemli ve yerinde bulanlar da vardır⁷³. Kanunun birden fazla kişinin paydaş olduğu eşya ile ilgili olarak, sadece suça iştirak eden kişinin payının müsaderesine hükmolunacağını bildiren hükmünün müşterek mülkiyet bakımından önemli bir düzenleme getirdiği ancak iştirak halinde mülkiyet bakımından yetersiz olduğu savunulmuştur⁷⁴. Müsaderede orantılılık ilkesinin yalnızca eşyanın suçta kullanılması bakımından kabul edilmiş olması ise bir kısım müelliflerce

*konusu kenevir yapraklarının uyuşturucu madde içerip içermediği konusunda uzman bir kuruluştan rapor aldırılarak sonucuna göre sanığın hukuki durumunun belirlenmesi gerektiğinin gözetilmemesi, bulundurulması suç teşkil etmeyen hint keneviri bitkisi tohumlarının müsaderesine karar verilmesi...” (Y 10.CD., 28.11.2006 2006/3886-13393)
“suça konu sahte paraların 765 sayılı TCK'nun 36.maddesi uyarınca müsaderesine hükmolunduktan sonra T.C. Merkez Bankasına gönderilmesine karar verilmesi gerektiğinin gözetilmemesi...” (Y 8.CD.27.9.2006 2006/6965-7016)*

⁶⁸ TOROSLU – ERSOY, s.14; ŞEN, s.179.

⁶⁹ ARTUK - ÇINAR, s.78.

⁷⁰ DEMİRBAŞ, s.590. Özbek- Kanbur- Doğan vd. de Medeni Kanun'un 3. maddesi hükmünü TCK 54 ve 55. maddelerle birlikte yorumlayarak hükmün anlamını ortaya koyduktan sonra ceza hukukundan ayırmaya gerek olmadığı, meselenin iştirak kuralları ile çözümlenmesinin daha doğru olacağı değerlendirmesini yapmıştır. ÖZBEK- KANBUR- DOĞAN vd., s.596-598.

⁷¹ “İyiniyetli olmak, kişinin suça bulaşmamış olması, kendisine ait şeyin suçla ilişkilendirilmiş olduğundan hiçbir biçimde haberinin olmamasıdır.” HAFIZOĞULLARI- ÖZEN, s.501.

⁷² YARSUVAT-BAYRAKTAR ve diğerleri, s. 303. Aynı yazarlar, ikinci fıkrada eşdeğer müsadere uygulamasının getirilmiş olmasını ise bir yenilik olarak değerlendirmişlerdir.

⁷³ MAHMUTOĞLU, s. 369.

⁷⁴ ÖZBEK- KANBUR- DOĞAN vd., s.592.

“anlaşılmaz” bulunmuştur⁷⁵. Kanunun eşdeğer müsadere, kazanç müsadere, kaim değerlerin müsadere gibi müesseseleri benimsemiş olmasının organize suçlarla mücadelede daha etkili olacağı da düşünülmektedir⁷⁶.

3. Kazanç Müsadere

Yeni Türk Ceza Kanunu, suç işlemenin bir kazanç kaynağı olarak görülemeyeceği ve suçtan elde edilen gelirin kişinin yanında kâr olarak kalamayacağı düşüncesiyle çıkar amacına yönelik olarak işlenen suçlarda suçun işlenmesi suretiyle veya dolayısıyla elde edilen gelirlerin müsadere edilmesi esasını benimsemiştir⁷⁷. Kanunun 55. maddesi yine bir güvenlik tedbiri olarak kazanç müsadereye yer vermiştir⁷⁸. Kazanç müsadere konusunu, suçun işlenmesi ile elde edilen veya suçun konusunu oluşturan ya da suçun işlenmesi için sağlanan maddî menfaatler ile bunların değerlendirilmesi veya dönüştürülmesi sonucu ortaya çıkan ekonomik kazançlardır. Ancak bu nitelikteki eşya hakkında bu fıkra hükmüne göre müsadere kararı verilebilmesi için maddî menfaatin suçun mağduruna iade edilememesi gerekir. Örneğin dolandırıcılık suçundan kişinin elde ettiği menfaat mağdura ait olduğundan müsadereye konu olmayacak ve ona iade edilecektir. Keza uyuşturucu madde ticareti yapmak suretiyle elde ettiği parasal değeri taşınmaza çevirmiş olması halinde bu taşınmazın müsadereye hükmedilecektir.

Madde gerekçesine göre; bu düzenleme ile güdülen temel amaç, suç işlemek yoluyla kazanç elde edilmesinin önüne geçilmesidir. Bu nedenle yeni hükümde, kazanç müsadere kapsamı bir biçimde düzenlenmiş ve suç işlemek suretiyle veya suç işlemek dolayısıyla elde edilen ekonomik kazançların müsadere olanaklı hale getirilmiştir. Böylece kazanç müsadere, karapara

⁷⁵ ÖZTÜRK- ERDEM, s. 414; TOROSLU, a.g.e., s. 409.

⁷⁶ ÖZBEK, s. 595.

⁷⁷ ÖZGENÇ, Türk Ceza, s. 762.

⁷⁸ Madde metni şöyledir:

“(1) Suçun işlenmesi ile elde edilen veya suçun konusunu oluşturan ya da suçun işlenmesi için sağlanan maddî menfaatler ile bunların değerlendirilmesi veya dönüştürülmesi sonucu ortaya çıkan ekonomik kazançların müsadereye karar verilir. Bu fıkra hükmüne göre müsadere kararı verilebilmesi için maddî menfaatin suçun mağduruna iade edilememesi gerekir.

(2) Müsadere konusu eşya veya maddî menfaatlere elkonulmadığı veya bunların merciiine teslim edilmediği hallerde, bunların karşılığını oluşturan değerlerin müsadereye hükmedilir.”

(3) (Ek: 26/6/2009 – 5918/2 md.) Bu madde kapsamına giren eşyanın müsadere edilebilmesi için, eşyayı sonradan iktisap eden kişinin 22/11/2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanununun iyiniyetin korunmasına ilişkin hükümlerinden yararlanamıyor olması gerekir.”

aklama, uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti, dolandırıcılık, kaçakçılık, ihaleye fesat karıştırma gibi ekonomik çıkar elde etme amacıyla işlenen suçlara karşı etkin bir biçimde caydırıcılık özelliği olan yaptırım niteliğine kavuşmuştur. Bu hükmün uygulanmasında mağdurun ve iyi niyetli üçüncü kişilerin hakları korunacak, bunlara ait maddi değerler kazanç müsaderesine tabi tutulmayacaktır.

Kazanç müsadere de bir kısım koşullara bağlanmıştır.

a. Kazanç Müsaderesinin Şartları

Yasada açıkça ifade edilmemiş olsa da, kazanç müsadere için de işlenen suçun kasıtlı bir suç olması gerekmektedir⁷⁹.

Yeni TCK, kazanç müsaderesinde de kaim değerın müsaderesini olanaklı kılmıştır. Maddenin ikinci fıkrasına göre; müsadere konusu eşya veya maddi menfaatlere elkonulmadığı veya bunların merciiine teslim edilmediği hâllerde, bunların karşılığını oluşturan değerlerin müsaderesine hükmedilir⁸⁰.

⁷⁹ ÖZGENÇ, Türk Ceza, s. 762.

⁸⁰ Yargıtay'ın konuya ilişkin yeni içtihatlarından bazılarının özetleri, uygulamayı göstermesi açısından iktibas ediyoruz:

“Mahkûmiyetine karar verilen sanık A.B'nin zimmetine geçirdiği maddi menfaatin 55.madde uyarınca müsaderesine karar verilmemesi, ...” (Y. 5. CD 2006/7- 2006/3357 sayılı kararı)

“Fiil sonucu oluşan zimmet miktarının, suçun Cumhuriyet Başsavcılığına intikalinden önce 15.09.1999'da tamamen ödendiği gözetilerek sanık hakkında tayin olunan cezadan 5237 Sayılı Yasanın 248/1.maddesi uyarınca indirim yapılması gerekirken 248/2.maddesi uyarınca indirim yapılması suretiyle fazla ceza tayin edilmesi, zimmet konusu sanık tarafından ödendiği halde 5237 Sayılı Yasanın 55.maddesine göre ayrıca kazanç müsaderesine karar verilmesi, Sanığın 7.761.000.000 TL yi ödemediği anlaşıldığından bunun karşılığı olan değerın 5237 sayılı TCK nun 55.maddesi uyarınca müsaderesine karar verilmesi gerekirken 5237 sayılı yasada yer almadığı halde yazılı şekilde ödenmeyen zimmet miktarının sanıktan tahsiline karar verilmesi, ...” (Y. 5. CD 2006/3934- 2006/6532)

“5237 sayılı Yasa'nın kazanç müsaderesini içeren 55. maddesine göre bir karar verilmemiş ise de; hukuki mahiyet arz eden ve esasen hukuk mahkemesinde de ayrıca dava konusu olabilecek olan suç konusu zararın tazmini hususunun 765 ve 5237 sayılı TCK ya göre lehe ya da aleyhe düzenlemeler açısından değerlendirilecek bir ceza yaptırımı olmayıp, zimmet suçuna mahkûmiyetin sonucu olarak hükmedileceği ve Yargıtay Ceza Genel Kurul'nun 26.2.1934 gün 34/26 sayılı Dairemizce de benimsenen kararının da bu yönde olması karşısında, bu husus bozma nedeni sayılmamıştır. Bu konuda yeniden hüküm kurulmasına da gerek olmadığının anlaşılması karşısında; 5237 sayılı Yasanın 55. maddesine göre müsadereye hükmedilmemesi hususu bozma nedeni sayılmamıştır.” (Y. 5. CD 2006/4311-2006/3752)

“Müstehcen yayın suçundan hükümlüler haklarında 5237 sayılı TCK.nun uygulanıp uygulanamayacağı ile ilgili olarak Yenice-Karabük Sulh Ceza Mahkemesinden verilen 8.6.2005 gün ve 2001/55 Esas, 2003/5 sayılı ek kararın süresi içinde Yargıtay'ca incelenmesi hükümlüler tarafından istenilmiş olduğundan dava evrakı C.Başsavcılığından tebliğname ile daireye gönderilmekle incelenerek gereği düşünüldü: Bilirkişi raporunda belirtilen içeriklerine göre alım satımı ve bulundurulması suç oluşturan müstehcen CD'lerin

Kazanç müsaderesinin düzenlendiği 55. maddeye 26/6/2009 tarih ve 5918 sayılı kanunun 2. maddesi ile eklenen fıkraya göre bu madde kapsamına giren eşyayı sonradan iktisap eden kişinin Medeni Kanun'un iyiniyetin korunmasına dair hükümlerinden istifade edemiyor olması halinde söz konusu eşyanın müsaderesi mümkün olabilecektir.

müsaderesi hususunda mahkemesince her zaman bir karar verilmesi mümkün görülmüştür. her bir sanığın zimmetine geçirdiği ödenmemiş miktarın karşılığını oluşturan değerlerin 55/2. maddesi uyarınca müsaderesine karar verilmemesi, ...” (Y. 5. CD 2006/5174- 2006/4912)

“Nitelikli zimmet suçundan sanık H.Y.’in bozma üzerine yapılan yargılanması sonunda: atılı suçtan mahkûmiyetine dair Şırnak Ağır Ceza Mahkemesinden verilen 27.10.2005 gün ve 2005/527 Esas, 2005/409 Karar sayılı hükmün süresi içinde Yargıtay’ca incelenmesi sanık müdafii tarafından istenilmiş olduğundan dava evrakı C.Başsavcılığından tebliğname ile daireye gönderilmekle incelenerek gereği düşünüldü:

Yapılan yargılamaya, toplanıp karar yerinde gösterilen delillere, mahkemenin soruşturma sonuçlarına uygun olarak oluşan kanaat ve takdirine, incelenen dosya içeriğine göre yerinde görülmeyen sair temyiz itirazlarının reddine, Ancak; 5237 sayılı Yasanın 53/5 ve kazanç müsaderesini içeren 55. maddesine göre bir karar verilmemiş olması, Müdahil Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı vekilinin hasıl olan zararın tazmini için sanık S.K aleyhine Ankara 9. Asliye Hukuk Mahkemesine açtığı 2004/507 Esas sayılı dava sonucunda tazminata karar verilip verilmediğinin ve kararın kesinleşip kesinleşmediğinin araştırılarak suçun konusunu oluşturan zimmet miktarının karşılığını oluşturan değerlerin müsaderesine ilişkin 5237 sayılı TCK.nun 55. maddesinin uygulanıp uygulanmayacağına tartışmasız bırakılması ile 53/1. maddesinin (c) fıkrasında belirtilen hak yoksunluğunun koşullu salıverme tarihine kadar hükmedilebileceğinin gözetilmemesi ve suçun 5237 Sayılı Yasanın 53/1-a maddesindeki yetkinin kötüye kullanılması suretiyle işlenmesine rağmen hakkında 53/5 madde gereğince cezanın infazından sonra işlemek üzere, hükmolunan cezanın yarısından bir katına kadar bu hak ve yetkinin kullanılmasının yasaklanmasına karar verilmesi gerektiği halde yazılı şekilde uygulamaya yapılarak hüküm kurulması, Suçta kullanılan aracın iyiniyetli üçüncü kişilere ait olmamak koşuluyla müsaderesine karar verilebileceği nazara alınarak kayıt malikinin bu konuda dinlenmesi gerektiğinin düşünülmemesi, ...” (Y. 5. CD 2007/2463- 2007/3583)

“Sanık S. tarafından suçta kullanılan bıçak bulunup yöntemine uygun olarak el konulmadığı ve sanıkların yağmaladığı 154 YTL’nin, yakınan tarafından hukuk davası yoluyla sanıklardan alınmasının olanaklı olduğu gözetilmeden, suçun işlenmesi ile elde edilen veya suçun konusunu oluşturan ya da suçun işlenmesi için sağlanan maddi yararların yakınana iade edilememesi durumunda uygulanabilecek olan ve bu kapsamda yasal koşulları gerçekleşmeyen 5237 sayılı TCY’nin 55. maddesi uyarınca, suçta kullanılan bıçağın değeri olan 1 YTL ile yakından yağmalanan 154 YTL’nin zoralımına karar verilmesi, ...” (Y. 6. CD 14.2.2007 tarihli kararı)

“Sanık tarafından yakından yağmalanan 50.YTL ve yakınana ait ticari taksisini kullanmasından dolayı ödemesi gereken taksimetre ücreti 30. YLT olmak üzere, toplam 72.50.YTL ’nin, yakınan tarafından hukuk davası yoluyla sanıktan alınmasının olanaklı olduğu gözetilmeden suçun işlenmesi ile elde edilen veya suçun konusunu oluşturan ya da suçun işlenmesi için sağlanan maddi yararların yakınana iade edilememesi durumunda uygulanabilecek olan ve bu kapsamda yasal koşulları gerçekleşmeyen 5237 sayılı TCY’nin 55.maddesinin 1.fıkrası uyarınca zoralımına karar verilmesi,” (Y. 6 CD 14.2.2007 tarihli kararı)

“Sanığın üzerinde ve evinde ele geçirilen paranın uyuşturucu ticareti yapmaktan elde edildiğine ilişkin yeterli delil bulunmadığı gözetilmeden ,TCK’nın 55.maddesi uyarınca müsaderesine karar verilmesi ...” (Y. 10.CD .30.01.2007 2006/13606-2007/693)

Suç işlemek suretiyle veya suç işlemek dolayısıyla elde edilen malvarlığının müsadere için işlenen fiilin suç oluşturması yeterli olup failin kusurlu bulunması şart değildir⁸¹.

b. Düzenlemeye İlişkin Yorum, Eleştiri ve Değerlendirmeler

Kanunun kazanç müsadereğine ilişkin düzenlemeleri öğretide genel olarak olumlu karşılanmaktadır. Ancak ekonomik bazı suçlarda gün para cezası biriminin yüksek belirlenmesinin genel müsadere cezası anlamına gelen sonuçlar doğurabileceği, bunun ise çağdışı bir uygulama olduğu ileri sürülmektedir⁸².

4. Müsadereye İlişkin Özel Durumlar⁸³

5237 sayılı yeni TCK, “Sanık ve Hükümlünün Ölümü” başlığını taşıyan 64’üncü maddesinin 1’inci fıkrasında sanığın ölümü halini düzenlemiş ve “*Sanığın ölümü hâlinde kamu davasının düşürülmesine karar verilir. Ancak, niteliği itibarıyla müsadereye tâbi eşya ve maddî menfaatler hakkında davaya devam olunarak bunların müsadereğine hükmolunabilir*” şeklinde hüküm sevketmiştir. Buna göre, sanığın ölümü halinde kamu davası ortadan kaldırılacaktır. Bu durumda müsadere imkânı da ortadan kalkmaktadır. Ancak, niteliği itibarıyla müsadereye tabi eşya (md. 54/4) ile maddî menfaatler (md. 55) hakkında davaya devam olunarak bunların müsadereğine hükmolunabilir.

Yeni TCK 64/2’nci maddesi; “*Hükümlünün ölümü, hapis ve henüz infaz edilmemiş adli para cezalarını ortadan kaldırır. Ancak, müsadereye ve yargılama giderlerine ilişkin olup ölümden önce kesinleşmiş bulunan hüküm, infaz olunur*” şeklinde hüküm içermektedir. Maddeden de anlaşıldığı üzere, hükümlünün ölümü henüz infaz edilmemiş hapis ile para cezasını ortadan kaldırır. Ancak para cezası tamamen veya kısmen infaz edilmişse artık devletten geri istenemez. Buna karşılık hükümlünün sağlığında verilmiş olup kesinleşen müsadere ve yargılama giderleri infaz olunur, diğer bir ifade ile hükümlünün mirasçılarından istenebilir.

5237 sayılı yeni TCK’nın 75’inci maddesinin 5’inci fıkrası, eski TCK’nın 119/8’inci maddesinde olduğu gibi, “*Bu madde gereğince kamu davasının açılmaması veya ortadan kaldırılması, kişisel hakkın istenmesine, malın geri*

⁸¹ ÖZGENÇ, Türk Ceza, s. 764.

⁸² ARTUK-ÇINAR, s. 78.

⁸³ Bu başlık altında davayı ve cezayı düşüren hallerin müsadere bakımından etkisinin ne olduğu hususu incelenmeye çalışılacaktır.

alınmasına ve müsadereye ilişkin hükümleri etkilemez” şeklinde düzenleme getirmiştir. Buna göre, önödeme nedeniyle kamu davasının açılmaması, diğer bir deyişle soruşturma sonucunda takipsizlik kararı verilmesi veya açılan kamu davasının önödeme nedeniyle ortadan kaldırılması müsadere uygulamasına engel değildir⁸⁴.

765 sayılı TCK 100’üncü maddeye benzer biçimde yeni TCK 74’üncü maddesiyle, “*Genel af, özel af ve şikâyetten vazgeçme, müsadere olunan şeylerin veya ödenen adli para cezasının geri alınmasını gerektirmeyeceğini*” hüküm altına alarak, mahkûmiyetten sonra çıkan genel ve özel af ile gerçekleşen şikâyetten vazgeçmenin müsadereyi etkilemeyeceğine, müsadere edilen eşyanın iadesini gerektirmeyeceğine vurgu yapmıştır.

Yeni TCK “Müsadere Zamaşımı” başlığını taşıyan 70’inci maddesinde, “*Müsadereye ilişkin hüküm, kesinleşmeden itibaren yirmi yıl geçtikten sonra infaz edilmez*” şeklinde hüküm vazetmiştir⁸⁵.

SONUÇ

Tarihsel geçmişi çok eskilere dayanan müsadere, çağdaş ceza hukukunda, bir yaptırım şekli olarak suç ve suçlulukla mücadelede önemli bir fonksiyon icra edecek şekilde gelişme kaydetmiştir. İyi niyetli üçüncü kişilerin haklarını koruması, kaim, muadil ve mukabil değerlerin müsadere ile kısmî müsadere ve ortak mülkiyet halinde müsadereyi mümkün kılması, bir güvenlik tedbiri olarak kabulü, müsadere orantılılık gözetmesi, kasten işlenen suçlar bakımından söz konusu olması gibi hususlar göz önüne alındığında yeni Türk Ceza Kanununun, daha ayrıntılı ve kapsamlı olan genel bir müsadere düzenlemesine gittiğini, ayrıca müsadere konusunda çağdaş ceza hukukundaki gelişmeleri de dikkate aldığını ve bununla da müsadere suçla mücadelenin en etkin yaptırımlarından biri olmasını amaçladığı söylenebilir.

⁸⁴ CERTEL, s. 79-80.

⁸⁵ Müsadere bakımından, ölüm sebebiyle davanın düşmesi hali için öngörülene paralel bir düzenlemenin zamaşımı bakımından getirilmemiş olması sebebiyle davanın zamaşımı sebebiyle düşmesi halinde öğretilen Hakeri müsadere mümkün olmadığı kanaatindedir. Bkz: HAKERİ, s. 642. Certel ise dava zamaşımı bakımından ölüm haline ilişkin hükmün uygulanacağını, ceza zamaşımında ise 20 yıllık sürenin dolmamış olmasının gerektiğini savunmaktadır. Bkz: CERTEL, s. 78-79.

KAYNAKÇA

AKYILMAZ, Sevgi Gül, “Osmanlı Devleti’nde Yönetici Sınıf Açısından Müsadere Uygulaması”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. XII, Y. 2008, Sa. 1-2, ss. 388-420

ARTUK, M. Emin, “Emniyet Tedbirleri”, *Argumentum*, Yıl 2, S. 23, Haziran 1992

ARTUK M.Emin- ÇINAR A. Rıza., “Yeni Bir Ceza Kanunu Arayışları ve Adalet Komisyonu Tasarısı Üzerine Düşünceler”, *Türk Ceza Kanunu Reformu, İkinci Kitap*, Ankara Eylül 2004 (TBB Yayını).

ARTUK, M.Emin- YENİDÜNYA, A.Caner, “5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu’nun Müsadereye İlişkin Düzenlemeleri Üzerine Bir İnceleme”, *Uğur Alacakaptan’a Armağan*, C.1., İstanbul Bilgi Üniversitesi Yay., İstanbul 2008, ss. 88-101.

ARTUK, M.Emin- GÖKCEN, Ahmet- YENİDÜNYA, A.Caner, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Ankara 2013

AYDIN, Öykü Didem, “Malvarlığına İlişkin Bir Emniyet Tedbiri Olarak Türk Ceza Yasasında Müsadere”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Y. 1993, C. 43, S.1-4,

AYVERDİ, İlhan, *Kubbealtı Lügati, Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, C.2, İstanbul 2006.

CENTEL, Nur/ ZAFER, Hamide/ ÇAKMUT, Özlem, *Türk Ceza Hukukuna Giriş*, İstanbul 2014.

CERTEL, Abdulkadir, Müsadere, Ankara 2008.

ÇAĞLAYAN, M. Muhtar, *Gerekçeli, Açıklamalı ve İctihatlı Türk Ceza Kanunu*, C. I, 3. Bası, Ankara 1984

ÇAĞLAYAN, Ramazan, *İdari Yaptırımlar Hukuku (Kabahatler Kanunu Yorumu)*, Ankara 2006,

ÇAKMUT, Özlem Y., “Türk Ceza Kanununa Göre Müsadere”, *İstanbul Barosu Dergisi*, C.76, S.4, Aralık 2002

ÇOLAK, Haluk/ ALTUN, Uğurtan , “Güvenlik Tedbirleri ve 5237 Sayılı Türk Ceza Kanununa Göre Yaptırım Teorisindeki Yeri” *Adalet Dergisi*, Sayı 22

- DEMİRBAŞ, Timur, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Ankara 2009
- DEVELLİOĞLU, Ferit, *Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, 12. Bası, Ankara 1995
- DÖNMEZER, Sulhi/ ERMAN, Sahir, *Nazarî ve Tatbikî Ceza Hukuku*, C.II, 12. Bası, İstanbul 1999.
- EREM, Faruk, *Ümanist Doktrin Açısından Türk Ceza Hukuku*, Genel Hükümler, C. II, 10. Bası, Ankara 1974
- ERMAN, Sahir, *Askerî Ceza Hukuku*, 7. Bası, İstanbul 1983
- ERMAN, Sahir, *Ticari Ceza Hukuku I, Genel Kısım*, 3. Bası, İstanbul 1992
- GEDİK, Doğan, “5237 Sayılı Türk Ceza Kanununda Müsadere Sistemi Hakkında Genel Bir Değerlendirme”, *Adalet Dergisi*, Sayı 23
- GÖKCEN, Ahmet, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Basit Elkoyma ve Postada Elkoyma (Özellikle Telefonların Gizlice Denetlenmesi)*, DEÜHF Yayını, Ankara 1994.
- HAFIZOĞULLARI, Zeki, *Ceza Normu Normatif Bir Yapı Olarak Ceza Hukuku Düzeni*, Ankara 1987
- HAFIZOĞULLARI, Zeki- ÖZEN, Muharrem, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Ankara 2010
- HAKERİ, Hakan, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Ankara 2013
- İÇEL, Kayıhan, Kaçakçılıkta Kullanılan Üçüncü Kişilere Ait Taşitların Zoralımı, *İÜHF*, Y. 1978, C. 44, S. 1-4, ss. 297-305.
- İÇEL, K./SOKULLU-AKINCI, F./ÖZGENÇ, İ./SÖZÜER, A./ MAHMUTOĞLU, F.S./ÜNVER,Y., *İçel Yaptırım Teorisi*, 3. Kitap, İstanbul 2002. (İÇEL ve Diğerleri)
- KANGAL, Zeynel T., *Tüzel Kişilerin Ceza Sorumluluğu*, Ankara 2003
- KOCA, Mahmut- ÜZÜLMEZ, İlhan, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Ankara 2013
- KUNTER, Nurullah/ YENİSEY, Feridun/ NUHOĞLU, Ayşe, *Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku*, 18. Bası, İstanbul 2010

MAHMUTOĞLU, Fatih S., “TBMM Adalet Komisyonu’nda Kabul Edilen Türk Ceza Kanunu Tasarısı Hakkında Görüş”, *Türk Ceza Kanunu Reformu, İkinci Kitap*, Makaleler, Görüşler, Raporlar, TBB Yayını, Ankara 2004

MASAK, *Türk Hukuk Mevzuatında, Müsadere ve Tedbirin Kapsamı ve 4208 Sayılı Kanun Açısından Değerlendirilmesi (FATF Ülkelerinde Müsadere Uygulamaları İle Birlikte)*, Ankara 2000

OĞURLU, Yücel, *İdari Yaptırımlar Karşısında Yargısal Korunma*, 2. Bası, Ankara 2001

ÖNDER, Ayhan, *Ceza Hukuku Dersleri*, İstanbul 1992

ÖZBEK, Veli Özer, *Yeni Türk Ceza Kanununun Anlamı, Genel Hükümler*, Ankara 2006.

ÖZBEK, V.Ö. - KANBUR, M.N. - DOĞAN, K. - BACAĞIZ, P. - TEPE, İ., *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Ankara 2011

ÖZGENÇ, İzzet, *Türk Ceza Kanunu Gazi Şerhi, Genel Hükümler*, Ankara 2005.(ÖZGENÇ, Şerh)

ÖZGENÇ, İzzet, *Türk Ceza Hukuku, Genel Hükümler*, 9. Bası, Ankara 2013 (ÖZGENÇ, Türk Ceza)

ÖZGENÇ, İzzet, “Tüzelkişinin Sorumluluk Ehliyeti, Anayasa Mahkemesinin Bir Kararı Üzerine Düşünceler”, *Reha POROY’a Armağan*, İÜHF Yay. İstanbul 1995. (ÖZGENÇ, Tüzelkişinin)

ÖZTÜRK, Bahri, *Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku*, 3. Bası, Ankara 1994

ÖZTÜRK, Bahri/ERDEM, Mustafa R.; *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku*, Ankara 2011

ÖZTÜRK, Bahri/ ERDEM, Mustafa R. /ÖZBEK, Veli Özer, *Ceza Hukuku ve Emniyet Tedbirleri Hukuku*, 4. Bası, Ankara 1998

SOYASLAN, Doğan, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Ankara 2012.

SÖZÜER Adem, “Alman Hukukunda Müsadere Yaptırımı”, *Polis Dergisi*, Yıl 2003, S. 36, ss. 397-406.

ŞEN, Ersan, *Yeni Türk Ceza Kanunu Yorumu*, İstanbul 2006

TOROSLU, Nevzat, *Ceza Hukuku Genel Kısım*, Ankara 2006.

TOROSLU, Nevzat- ERSOY, Yüksel; ‘Kanunlaşmaması Gereken Bir Tasarı’, *Türk Ceza Kanunu Reformu, İkinci Kitap*, TBB Yay., Ankara 2004.

YARSUVAT, D./BAYRAKTAR, K./ YÜZBAŞIOĞLU, N./ BÜLBÜL, E./ KOCASAKAL, Ü./ AKSOY, E. E./ MEMİŞ, P./ KURT, G./ TANSUĞ, Ç./ YILMAZ, D., “Türk Ceza Kanunu Tasarısı Hakkında Galatasaray Üniversitesinin Görüşü”, *Türk Ceza Kanunu Reformu, İkinci Kitap*, Makaleler, Görüşler, Raporlar, TBB Yayını, Ankara 2004.

YAŞAR, Hakkı, Zoralım, *Adalet Dergisi*, Yıl: 1975

YENİDÜNYA, A. Caner, “Yeni Türk Ceza Kanununda Müsadere”, *3. Yılında Yeni Ceza Adaleti Sistemi*, Ed.: Bahri ÖZTÜRK, İstanbul Kültür Üniversitesi, Ankara 2009, ss.113-121.

YERDELEN Erdal, *Müsadere ve Mülkiyetin Kamuya Geçirilmesi*, Ankara 2010

YILMAZ, Zekeriya, *Teoride ve Uygulamada Müsadere*, Ankara 2003.

YURTCAN, Erdener, *Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu Şerhi ve İlgili Mevzuat*, C.III, İstanbul 1988

ZAFER, Hamide, *Ceza Hukuku Genel Hükümler, TCK m.1-75*, İstanbul 2013